

severu. Ta razloček primerne toplote nad enajstimi zemljepisnimi širjavami obeh zemeljskih polut lahko izpoznamo primerjajoč oba ledena morja. Na jugu sega ledeno morje mestoma daleč čez svoje lastne meje, t. j. čez tečaj-nikove kroge tja do mirnega pojasa, česar na severu ne opažamo. Užé v ne-velikej vzdaljenosti od najjužnejšega predgorja ameriške kopnine se pričenjajo znaci ledenega morja. Tu pa tam štrlé iz morja skalnati otoci brez vsega rastlinstva, ki tu ne more vzkliti zbog krutega mraza, da-si mu ne manjka rodne prsti. Bolj proti jugu so pokrite takove pečine popolnem sè snegom in ledom, ki se nikdar v letu ne raztaja. Tu se užé čestokrat tudi morje pokrije z debelo ledeno skorjo. Kadar se približa poletje, raztrgajo valovi ta led, ogromni ledeni kosovi se zvalé čisto jeden na drugi in primrzni vsi tvoré plava-joče otoke v najrazličnejših oblikah; valovi in viharji je podé daleč na sever v toplejša morja, kjer se nagloma raztajajo in porazgubé. Naša slika vam podaje takov plovéč leden otok.

Učenci z učiteljem na tretjem pomladnem sprehódu.

„Krasen majnik se razliva“ — je mična pesen, katero slišite skôraj vsako jutro pri Šmarnicah prepevati Mariji na čast, katere veličastna podoba se ravno ta mesec kinča in krasi z breštevilmimi cveticami. Katero srce se ne raduje pred altarjem, kjer se obhaja ta svečanost? Trdosrčen bi moral človek biti, da bi ne stal ganen pred podobo kraljice angelov; pred podobo, obdano s prvim zelénjem, s prvim pomladnim cvetjem. Tukaj se okrepčava človeški duh vsako jutro; tukaj vsakdo išče in vsakdo najde najdražji zaklad — mir srcá. Tukaj se posuši solza, pozabi se rana, katero nam dela vsak-danje življenje — in ravno tukaj grlo najrajši povzdiguje glas: „cveté cvetica jedna.“ Tako razveseljuje pisani maj vesoljni svet. — Mesec maj ima naj-prijétnejše dneve. Vsaj tako pravijo sedaj, tako so pripovedovale pesni nekda, katere so spevali pesniki v davnej preteklosti o cvetočem meseci maji ali rožniku. — Dà! lep bi prav za prav moral biti, to je želja vsacega; a vendar je časi muhast in samosvojen. Večkrat pride, traja in neha z deževjem in mrazom. Se vé, da nas to boli; kajti nij ga človeka, da bi se ne radoval lepe cvetične odeje in bi ne hrepenel po dobrodejnem majnikovem zraku.“ — Tako se je učitelj koncem meseca maja pogovarjal z učenci, ko so ravno prečitali berilo „pomlád.“ Obljubil je otrokom, da je hoče po póludne peljati na tretji pomladni sprehod, in jim pokazati óne rastline, ki nam je nosi cvetoči maj.

Lepó v vrstah so šli otroci istega dné po dolini, katero je obdajal na jednej strani mlado-zelen gozd vejnatih bukev, a na drugej strani temno-zeleno iglasto smerečeje. Na potu ob travniku je učitelj obstal. Ukazal je mladini, da naj zapoje sledečo kitico:

„Prišlá pomlád je že vesela,

Cvetica se je razcvetela,

Ki vsak jo ljubi, rad ima,

Prelepa bela šmarnica.“

Ko lepo vbrani glasovi utihnejo, vzklikne sosedova Minka: „tam je, tam je, v sredi travnika!“ Ako bi otroci ne bili ubógljivi, gotovo bi bili vsi planili po

cvetočih grozdih. A učitelj je zavrne, ter samo Ivanku dovoli, da polagoma stopi tja v zeleno travo in prinese lepo duhtečo cvetico s kimastimi belimi grozdi. Ta cvetica, ki jo je Minka užé iz daleč poznala, imenuje se navadno šmarnica (*Convallaria majalis*, wohlriechendes Maiglöckchen). A tudi še druga imena ima, kakor: jurjevica, gumbalica, ali najlepše imé je dragoljubeč, kakor jo Belokranjci imenujejo. Tudi mi hočemo te lepe cvetice od sih dob „dragoljubci“ imenovati. Ta prijetno dišeča cvetica raste najraje po senčnatih listnatih gozdih, ima na pošev rastočo, kakor gosje pero debelo belkasto korenino, ki poganja po dva lepa, podolgasto-okrogla lista. Vrh bétve stoji na jedno stran viseči grozd belega cvetja, iz katerega se pozneje naredé svetlorudeče jagode. — Ondu na precej močvirnatej stráni pa vidite visoko bilje, ki nosi na vrhu kimaste kosmate glavice. Imenuje se grižna trava ali muneč (*Eriophorum latifolium*, breitblättriges Wollgras). Ravno tam cvetè zdaj tudi rujavi loč (*Juncus communis*, gemeine Simse), katerega gotovo vsi poznate. A zdaj poglédite tja na óno stran, ondu vidite rastlino, ki ima rumeno cvetje in se tudi v naših vrtih nahaja. To je rumena perunika (*Iris Pseudacorus*, Wasserschwertlilie). Ta močvirska rastlina ima gomoljasto korenino in ozke sulicaste liste; raste povsod ob stoječih ali mirno tekočih vodah in ne diši. — Ko je učitelj tako otrokom razkladal, sliši se na jedenkrat iz bukovega gozda sem prijeten glas — „kuku.“ Dečki so takój oponašali to čudno ptico pevko. A učitelj jim reče: „ravno tjá v gozd hočemo iti; da-si nam nij treba sence iskati, vendar mora ondu prijetno biti, ker je kukovica tako vesela. Nù, to so bile tudi želje šolske mladine. Ko otroci dospejo v gozd, zavpili so iz vsega grla „juhé!“ — „Juhé“ odmevalo je po vsem gozdu — in tudi kukovica zapoje zopet svoj „kuku.“ Zdaj ukaže učitelj, da naj zapojejo pesen „na vrtu,“ in kmalu se je razlegalo prekrasno petje „po vrtu sem hodil“ daleč po temnozelenem logu; to je delalo otrokom nepopisljivo veselje. Matijček, ki je bil pri kraji gozda ostal, ogledoval je neko cvetečo rastlino. Utergal jo je, ter nesel učitelju, da poizvé njeno ime. Rastlina se imenuje gabez (*Symphitum officinale*, Beinwell). Ima korénasto koreniko. Kosmato steblo z listi vred nosi belo-rumenkast, lijasto-zvonast cvet. Rastlina se rabi v zdravilstvu in raste najraje po močvirnih, senčnatih krajih. — A glejte, tu iznad mahovja se dviguje brusnica (*Vaccinium Vitio idaea*, Preisselbeere). Grm je nizek, ter nosi vedno zelene, celoróbne usnjate listke. Beli in rudečkasti cveti stojé kimasto v grozdih. Kiseljkaste jagode so severnim Čehom v živež. A tu poleg nje cvetè tudi borovnica (*Vaccinium Myrtillus*, Heidelbeere), ki je vam otrokom dobro znana rastlina. Ne mislite, da je ta blede-zelena bunčica užé ista jagoda, ki je bodete pozneje nabirali. Ne! to je cvet, ki posamezno izraste iz listnih páseh.“ — Urška je stala prav pod gostimi bukvami v pravi gozdni temí. Tla so bila naložena sè starim listjem. Ondu je bila nekaj rastlin utrjala, katere je učitelju nesla. — Rastlina ta, ki ima zeló sočnato in krhko steblo, nosi 6—8 v vretencu stoječih, podolgasto-okroglih listov. Cvet ima bel in lijast. Imenuje se dišeča perla ali prvének (*Aspérula odorata*, Waldmeister). To rastlino devljejo ljudje radi v vino, ker dobi po njej močen, prijeten in slasten duh. Poglejte ondu v goščavi stoječe, do poldrugi meter visoke, rogovilaste veje, ki nosijo celoróbe, jajčaste liste, v čegar pashah stojé veliki, umazano rujavi cveti, posamezno ali po dva skupaj. V

začetku jeseni in še poprej se na tej znameniti rastlini nahajajo svetlo-črne jagode, polne najhujšega strupa. Ne dajte se otroci zapeljati, in izogibajte se te opasne (nevarne) rastline! Imenuje se volčja črešnja (*Atropa Belladonna*, *Tollkirsche*). Rabi se v zdravilstvu. — Ravno pod to strahovito rastlino pa vidite dolgo-pecljate in okroglo- ledvičaste liste, ki se razprostirajo nad mahovjem. Ta rastlina ima tenko, plazečo korenino in kratka dvalistata stebila. Zvonast cvet je zelo podoben volčjej črešnji; umazan je in rujavo-zelen. Imenuje se kopitnik (*Asarum europeum*, *europäische Haselwurz*). Hudo je strupena in se rabi v zdravilstvu.“ — Pod leskovim grmom ob kraji gozda je bil prostorček, polhen višnjavega cvetja. Tudi na to rastlino je učitelj mladino opozoril. „Le pogledjte jo,“ djal je, „ta rastlina razprostira po tleh svoja stebila in nosi temno-zelene, usnjate liste. Imenuje se mali zimzelen (*Vinca minor*, *kleines Sinngrün*).“ Na nasprotni strani gozda je bil vzvišen pašnik, katerega je denes solnce posebno ogrevalo. Tu so stala bétva rudečih cvetic. Učitelj izderere jedno rastlino s korenino vred, ki je imela dva skôraj okrogla gomolja. Gladko steblo je bilo do štiri centimetre visoko in je imelo podolgaste, nazaj zavihane liste. V vrhu so stali rožno-rudeči na vzdol obrnjeni cveti, ki so se končevali v votlo ostrogo. To rastlino imenujemo dišeča mošnjica ali kukovec (*Orchis Mório*, *gemeines Knabenkraut*). Njej v rodu so: dvolistna kukovica (*O. bifolia*, *zweiblättrige Ragwurz*), čeladna kukavica (*O. militaris*, *helmartige Ragwurz*) z velikimi rudečimi cveti; širokolistna kukovica (*O. latifolia*, *breitblättrige Ragwurz*); progasta kukovica (*O. maculata*, *gefleckte Ragwurz*), ki raste najraje po smerečji. Med kukovice štejemo tudi cvetico, katero zavoljo njenega lepo dišečega duha radi v cvetičnih posodah gojimo, to je vanilija (*Vanilla aromatica*, *wohlriechende Vanilie*).“ — Ko so otroci ves grič prehodili, vrnili so se v dolino nazaj. Na tem potu je učitelj otroke opozoril na krasno cvetico, ki jo imenujemo potočnico ali močvirske mačje oči (*Mysotis palustris*, *Sumpfergissmeinnicht*). Lepi višnji cveti, na sredi rumenkasti, stojé v zavihanih grozdih. Ta rastlina je najlepši kinč mokrim livadam. — Tudi naš regrat (*Leontodon Taraxacum*, *Löwenzahn*), ki je vsakemu dobro znan, ker se uživa v zgodnjej pomladi za solato, opozoril je učitelj svoje učence in jim povedal, da ta rastlina skôraj celo leto cvetè. Tam za plotom pa cvetè jagoda (*Fragaria vesca*, *Waldbeere*). Ta rastlina ima trojnate, debelo napiljene liste. Cvet je bel, iz katerega se naredé okusne, rudeče jagode, največje veselje otrok. Precej zraven nje pa lepo rumeno cvetè krvavi mlečnik (*Chelidonium majus*, *Schöllkraut*). Ta rastlina je napolnena s temno-rumenim mlečkom, ki ima to posebno lastnost, da na zraku takój porjaví. To zelišče je strupeno in posebno kravam škodljivo. — Tukaj raste tudi dolgolisti jétičnik (*Veronica longifolia*, *langblättriger Ehrenpreis*), z dolgimi gostimi grozdi višnjavega cvetja. Te rastline imamo več vrst, ki so sicer po podobi zelo različne, a se hitro lahko poznajo po višnjavem cvetnem vencu.

Tako so otrokom hitro minule popoldanske ure; zapeli so še prav krepko „popotnik“, in potlej so se veselo razšli vsak na svoj dom.

Ognjeslav C. — Mowirski.